

Література

1. Концепція змін до законодавства про аудиторську діяльність, спрямованих на підвищення якості аудиторських послуг, покращання бізнес-клімату та адаптацію до законодавства Європейського Союзу. Міністерство фінансів України; квітень 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>
2. *Макеєва О. Л.* Інституційні чинники становлення професії аудитора в Україні / О. Л. Макеєва // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 8 (29). – Ч. 3. – 2011. – С. 45-51.
3. *Рядська В. В.* Інституціональна парадигма аудиту в Україні : сучасний стан та напрями розвитку / В. В. Рядська // Проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 138-143.
4. *Саюн А. О.* Проблеми законодавчо-нормативного регулювання аудиторської діяльності / А. О. Саюн // Фінансовий простір. – 2011. – № 2 (2). – С. 104-109.
5. *Ільницька Л. Ю.* Актуальні проблеми регулювання аудиторської діяльності в умовах переходу на міжнародні стандарти / Л. Ю. Ільницька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Випуск 30. – Том 1. – С. 167-169.
6. *Глуценко В. В.* Правове регулювання та методичне забезпечення аудиторської діяльності в Україні / В. В. Глуценко, І. Є. Риженко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=18&ArtID>
7. Аудит. Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту : підручник / за ред. проф. В. В. Немченко, О. Ю. Редько. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 540 с.
8. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. № 3125, у ред. Закону України від 14 вересня 2006 р. № 140 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
9. Проект Закону України «Про аудиторську діяльність» від 3 квітня 2015 р. № 2534 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54644
10. *Бондар В. П.* Системи організації та регулювання аудиторської діяльності країн світу / В. П. Бондар // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2 (11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/4612/1/5.pdf>
11. Стратегія діяльності Аудиторської палати України на 2012-2017 роки [Електронний ресурс] // Затверджено Рішенням АПУ від 5 липня 2012 р. № 252/5 – Режим доступу : <http://www.apu.com.ua/strategiya-diyalnosti-apu>

УДК 339.137

З.М. Борисенко
*доктор економічних наук, професор,
головний консультант Інституту законодавства
Верховної Ради України*

Регулювання природних монополій як фактор економічної безпеки

Досліджено світовий досвід і вітчизняну практику формування та організації діяльності державних органів регулювання природних монополій. Зокрема розглянуто питання теорії, методів державного регулювання та напрями законотворення в зазначеній сфері. Висвітлено проблеми створення та реорганізації національних комісій регулювання електроенергетики, житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку в Україні.

Ключові слова: природні монополії, економічна безпека, конкуренція, зловживання монополієм становитиме, методи державного регулювання природних монополій, комісії регулювання природних монополій.

З.Н. Борисенко
*доктор экономических наук, профессор,
главный консультант Института законодательства
Верховной Рады Украины*

Регулирование природных монополий как фактор экономической безопасности

Исследован мировой опыт и отечественная практика формирования и организации деятельности государственных органов регулирования природных монополий. В частности рассмотрены вопросы теории, методов государственного регулирования и направления законотворчества в названной сфере. Освещены проблемы создания и реорганизации национальных комиссий регулирования электроэнергетики, жилищно-коммунального хозяйства, транспорта и связи в Украине.

Ключевые слова: природные монополии, экономическая безопасность, конкуренция, злоупотребление монопольным положением, методы государственного регулирования природных монополий, комиссии регулирования природных монополий.

Z.M. Borysenko
*Doctor of Economic Sciences, Prof.,
Lead Consultant of Institute of Legislation
of Verkhovna Rada of Ukraine*

Natural Monopolies' Regulation as an Economic Security Factor

The article studies world experience and local practices in the formation and organization of state regulatory agencies' activities in natural monopoly sphere. In particular, theoretical issues, methods of state regulation and directions of law-making are covered. The article also highlights the issues of establishing and re-organization of national electricity, utilities, transports and communication regulatory commissions in Ukraine.

Key words: natural monopolies, economic security, competition, abuse of monopoly power, state regulation of natural monopolies, natural monopoly regulatory commissions.

Постановка проблеми

Зловживання природними монополіями своєю ринковою владою є нині серйозною загрозою економічній безпеці як більшості суб'єктів господарювання, так і країни загалом. В умовах відсутності конкуренції надавачі монопольних послуг нерідко завищують ціни на них, нав'язують неправомірні вимоги, а споживачі, не маючи вибору, змушені миритися з їхньою зухвалою поведінкою. Регулювання природних монополій у більшості розвинених країн світу є важливим напрямом державного управління. Ефективне використання тривалого і достатньо успішного досвіду в цій сфері є нагальним завданням України на найближчу перспективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед науковців, які досліджували проблеми регулювання природних монополій, слід назвати В. Базилевича, О. Бакалінську [1], А. Бузгаліна, А. Бутиркіна [4], Г. Демзеца [3], А. Кутиркіна, В. Венгера, Г. Грігоряна, Я. Жаліло, А. Колганова, В. Кривуцького, Л. Кузьменко, Н. Малахову, Г. Филюк, В. Цапеліка, Я. Чума-

кова, А. Юданова. Водночас значна частина питань цієї проблеми потребує вивчення. Актуальність проблем регулювання природних монополій, їх важливість для економічної безпеки як окремих підприємств, так і для безпеки держави в цілому зумовили вибір теми дослідження.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

При вивченні проблем регулювання природних монополій науковці насамперед намагаються досліджувати питання теорії, загальні складні практичні ситуації на конкретних монопольних ринках, а також проблеми розроблення й удосконалення загальних правил гри на цих ринках. Однак невирішеними залишаються законодавчі, організаційні, фінансові, кадрові та інші питання створення й ефективної діяльності комісії регулювання природних монополій, які досить давно й успішно працюють у відповідній сфері державного регулювання в розвинених країнах світу. Цю статтю присвячено аналізу світового досвіду та вітчизняної практики формування і діяльності державних органів регулювання природних монополій.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження світового досвіду регулювання природних монополій і проблем його становлення в Україні. В умовах формування ринкової економіки це є одним з основних напрямів забезпечення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

У більшості країн світу держави докладають чимало зусиль для недопущення створення монополій. Однак є випадки, коли монополістична організація виробництва є обґрунтованою. У такому разі застосовується не боротьба з монополією, а державний контроль. Світовий досвід доводить, що в більшості розвинених країн держава здійснює жорстке регулювання природних монополій.

Природна монополія – це особливий стан ринків, які мають дві характерні ознаки. Перша пов'язана з технологією виробництва і транспортуванням товарів. Природна монополія існує там, де ефект масштабу виробництва настільки великий, що одна фірма може забезпечувати ринок, маючи нижчі витрати, ніж кілька конкуруючих фірм. Друга ознака пов'язана з особливостями попиту. Продукція природних монополій задовольняє життєво необхідні потреби населення й підприємців і, як правило, не може бути замінена товарами інших галузей економіки.

Слід мати на увазі, що тільки частина видів господарської діяльності, здійснюваної в таких галузях, як газова промисловість, електроенергетика, залізничний транспорт і зв'язок, насправді належить до природної монополії. Деякі види господарської діяльності в цих сферах потенційно можуть ефективно функціонувати і в умовах конкуренції. Наприклад, виробництво як в електроенергетиці, так і в газовій промисловості, на відміну від транспортування й розподілу ресурсів, об'єктивно не є природною монополією.

Якщо для ринків природних монополій характерною є відсутність конкуренції, то на суміжних ринках природними повинні бути конкурентні відносини. Наприклад, на ринках надання послуг із перевезення вантажів і пасажирів, що є суміжними зі сферою природної монополії, можуть розвиватися два види конкуренції: конкуренція між різними видами транспорту і конкуренція між підприємствами в межах однієї галузі транспорту [1, с. 330].

Здебільшого особливості функціонування природних монополій пов'язані з мережевою організацією виробництва. Цілісна мережа, що охоплює великі

території й має диспетчерські служби, коштує дорого. Висока капіталомісткість у поєднанні з тривалим терміном окупності витрат створює непереборні бар'єри для нових капітальних вкладень. Тому ці сфери не дуже привабливі для окремих інвесторів, оскільки їм це не під силу. Отже, держава змушена брати цю функцію на себе, адже природні монополії є переважно стратегічними об'єктами.

Водночас бути природним монополістом вигідно. Коли споживач не має вибору, він змушений платити будь-яку ціну за потрібну йому послугу. Унаслідок цього монополісти часто зухвало поведуться щодо споживача: завищують ціни, знижують якість продукції, нав'язують не вигідні умови договору, непотрібні споживачеві товари тощо. До того ж ці явища мають масовий характер, оскільки стосуються широких верств населення. Тому, урахувавши роль цієї сфери в забезпеченні добробуту населення, її ключове місце в економіці країни, з одного боку, та потенційні можливості для зловживань – з іншого, держава повинна приділяти їй особливу увагу. Якщо в галузях, де можлива конкуренція, держава спрямовує зусилля на її захист, а перша вже сама регулює ціни, якість товарів, обсяги їх виробництва, то у сфері природних монополій ці показники безпосередньо регулюються спеціальними державними органами [2, с. 96].

У світовій практиці існує кілька форм державного регулювання природних монополій: пряме державне регулювання, торги за франшизу (організація конкурсів за вхід на монопольний ринок), цінова дискримінація тощо. Найбільш поширена форма – пряме державне регулювання, яке здійснюється через визначення тарифів чи техніко-технологічних нормативів діяльності. Тут, однак, виникають проблеми розроблення об'єктивних нормативів. Зокрема, важко визначити реально необхідні витрати, оскільки виробники монопольних послуг часто включають у собівартість витрати, що повинні здійснюватися за рахунок прибутку. Тому орієнтація на собівартість продукції в такому разі часто не може бути достатньою основою розроблення тарифів.

Інший спосіб регулювання – *торги за франшизу* (право на здійснення відповідної діяльності). Оскільки контракт заключають із тим виробником, який пропонує кращі умови, то конкуренція тут організується у формі конкурсу. Проведення конкурсів на вхід у галузь природної монополії уперше теоретично проаналізував англійський економіст Е. Чедвік не моє виділення. Його дослідження реанімовано наприкінці 60-х років відомим американським економістом Г. Демзетом [3, с. 55-65]. Однак ефективну конкуренцію за вхід на ринок можна організувати не завжди. Зокрема, її обмежують великий розмір і безповоротний характер витрат на участь у конкурсі. Крім того його учасники нерідко домовляються між собою, також багато що залежить від суб'єктивних рішень фахівців регулюючих органів. Тому на практиці ліцензування не змогло стати гідною заміною регулюванню рівня цін.

Ще одним способом регулювання є встановлення дискримінаційних цін, що може використовуватися як самим монополістом, так і суспільством. Держава може встановлювати тарифи, які знижуються, для соціально незахищених груп населення. Прикладом диференційованого підходу може бути практика встановлення вищих тарифів на електроенергію, газ, послуги зв'язку, комунальні послуги для підприємств і організацій та знижених тарифів – для громадян. Застосовуються також різні тарифи залежно від часу надання послуг протягом доби, тижня, року. Практика цінової дискримінації може бути застосована й у разі торгів за франшизу.

Можлива альтернатива перерахованим видам регулювання – збереження

державної власності на підприємства. Це, зокрема, мало місце в деяких країнах Європи після Другої світової війни, коли було націоналізовано цілі галузі виробництва. Якщо замість приватної монополії, націленої на одержання прибутку, функціонує державне підприємство, то колектив, який не отримує вигоду від зростання цін, зосереджує більше уваги на якості послуг і не зацікавлений викручувати руки споживачеві. Однак і такий спосіб регулювання має багато недоліків.

Загалом світова практика свідчить, що найефективнішим напрямом реформування природних монополій є приватизація з наступним державним регулюванням цін та окремих параметрів виробництва. Найефективнішим типом взаємодії держави і природних монополій є поєднання розвитку підприємницької ініціативи, заснованої на приватній власності, з жорстким державним регулюванням вартісних і технологічних параметрів їхньої діяльності.

Пряме державне регулювання у вказаних сферах зазвичай здійснюється шляхом створення спеціальних комісій регулювання природних монополій. Так, у США вказані комісії почали створювати ще в позаминулому столітті. Першим таким органом була Комісія з транспорту та торгівлі між штатами, створена 1887 року (згодом названо Комісією з торгівлі між штатами). На неї було покладено повноваження регулювання залізниць, автомобільних перевезень, деяких видів річкових і морських перевезень. У 1934 р. створено Федеральну енергетичну комісію, яка, крім електроенергетики, регулює операції з газом і трубопроводи, а також Федеральну комісію зі зв'язку, яка відповідає за телефонний зв'язок, кабельне телебачення, радіо і телеграф. У 1936 р. створено Федеральну морську комісію, а в 1938 р. сформовано Управління цивільної авіації [4, с. 5].

Комісії розглядають пояснення сторін, гласно проводять попередні слухання, приймають зважені рішення. Як правило, компанії, які діють у галузях природних монополій, не націоналізуються, а належать приватним особам. Здебільшого вони незалежні від держави в питаннях організації виробництва, прийняття інвестиційних рішень тощо. Державне регулювання стосується переважно тих параметрів їх діяльності, які безпосередньо впливають на інтереси споживача: рівень цін, обсяг виробництва, межі ринків збуту, вимоги до якості вироблених товарів.

У багатьох країнах Європи регулювання природних монополій здійснювалося на інших принципах. Після Другої світової війни в низці західноєвропейських країн було прийнято рішення про націоналізацію і реприватизацію природних монополій. Цими державними корпораціями керували міністерства. Пізніше, при збереженні державної форми власності, їх стали передавати в користування незалежним державним або приватним компаніям [4, с. 6].

Однак наприкінці 70-х років ХХ ст. громадськість стала проявляти незадоволеність низькою якістю послуг природних монополій, високими витратами на їх регулювання й поганими його результатами. Стверджувалося, що ринкові сили тут не виправдано заблоковані державою і відбувається це не в останню чергу через тиск самих монополістів, зацікавлених у збереженні свого монопольного становища. У результаті такої критики уряди багатьох держав були змушені проводити реформи, прагнучи задіяти ринкові механізми в регулюванні природних монополій і зняти суттєве навантаження з державного бюджету.

Наприклад Велика Британія має розвинену систему регулюючих органів у сферах природних монополій. Це, зокрема, Відомство з питань ринків газу й електроенергії, Управління з питань ринків послуг водопостачання, Управління

з питань регулювання залізниць, Управління з питань телекомунікацій, окремі комісії з питань поштових послуг, цивільної авіації, радіозв'язку тощо. Особливістю цієї країни є те, що органи, які відповідають за конкурентну політику, і зазначені регулюючі органи мають паралельні повноваження застосування конкурентного законодавства [5, с. 6].

У Росії з метою регулювання зазначеної сфери було прийнято закон «Про природні монополії» [6]. Після чого на підставі Указу Президента РФ №1194 від 29 листопада 1995 р. державне регулювання природних монополій у сферах транспортування нафтопродуктів по магістральних трубопроводах; транспортування газу по трубопроводах; послуг з передачі електричної та теплової енергії стала здійснювати Федеральна енергетична комісія (ФЕК), визначена як федеральний орган виконавчої влади з регулювання природних монополій у зазначених галузях. Крім того було створено Федеральні служби з регулювання природних монополій на транспорті та в галузі зв'язку. До реформи органів виконавчої влади частину повноважень цих органів було покладено також на Міністерство з антимонопольної політики та підтримки підприємництва (МАП). На рівні регіонів зазначені функції виконували регіональні енергетичні комісії та територіальні управління МАП. Регулювання послуг систем електро-, тепло-, газо-, водопостачання, водовідведення й каналізації, які перебувають у муніципальній власності, було передано органам місцевого самоврядування [7, с. 100].

Відповідно до Указу Президента РФ №314 від 9 березня 2004 р. «Про систему та структуру федеральних органів виконавчої влади» в результаті реформування ФЕК створено Федеральну службу з тарифів, якій було також передано функції МАП у частині регулювання тарифів на послуги електричного та поштового зв'язку, а також функції Мінекономрозвитку РФ з регулювання низки цін. Колишні функції ФЕК з прийняття нормативних правових актів було передано Міністерству економічного розвитку та торгівлі. Функції з контролю та нагляду у сфері енергетики було передано Федеральній антимонопольній службі (ФАС). На відміну від ФЕК, де Правління складалося лише з посадовців цієї комісії, у ФСТ рішення приймаються Правлінням, у яке входять також представники інших відомств. [8]

На сьогодні ФСТ є федеральним органом виконавчої влади з регулювання природних монополій, який здійснює державне регулювання цін (тарифів) у електроенергетиці, нафтогазовому комплексі, транспорті та зв'язку. Крім того, ФСТ відповідає за інші ціни, які підлягають державному регулюванню в РФ. Серед повноважень цієї комісії є, зокрема, формування та ведення реєстру суб'єктів природних монополій, щодо яких здійснюється державне регулювання і контроль.

В Україні з метою регулювання зазначеної сфери було прийнято закон «Про природні монополії» №1682-III від 20 квітня 2000 року. Його приймали дуже складно. Проект закону передали до Парламенту ще в 1995 р., однак сили, зацікавлені у збереженні неконтрольованості цієї сфери, намагались усіляко перешкодити його прийняттю. Поки закон обговорювали, АМК України ініціював прийняття серії указів президента, спрямований на здійснення необхідних зрушень у сфері природних монополій. Зокрема, Указом Президента України №738 від 8 грудня 1994 р. було створено Національну комісію, що здійснювала державне регулювання у сфері енергетики.

Законом визначено напрями діяльності, які повинні регулюватися державою, та суміжні з ними ринки, а також органи регулювання. Зокрема було встановлено, що суб'єктами державного регулювання у сфері природних монополій є комі-

сії, які є державними колегіальними органами, що утворюються та ліквідуються Президентом України. Такі комісії підпорядковуються Президенту України та підзвітні Верховній Раді. У законі, однак, не сказано, які саме комісії повинні бути створені, але визначено їх типові завдання, функції, повноваження, процедурні питання роботи. Зокрема, встановлено, що комісії контролюють правила підприємництва у відповідних сферах; видають ліцензії; формують цінову політику й визначають умови доступу споживачів до послуг природних монополій; ведуть реєстри суб'єктів природних монополій тощо.

Слід зазначити, що в процесі прийняття закону відбулося багато дискусій щодо необхідності створення таких комісій. Окремі фахівці вважали це передчасним. Їх підтримували представники суб'єктів господарювання, діяльність яких після прийняття закону повинна була регулюватися відповідними комісіями. Це стало перешкодою прийняття закону, тому потрібно було шукати компроміси. У результаті з'явилися поступки, які надовго затягнули процес створення комісій. Так, у ст. 4 зазначено, що у випадках, встановлених законом, регулювання природних монополій може також здійснюватися органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування. Тут же встановлено, що в разі спрямованості діяльності суб'єктів природних монополій на задоволення потреб окремого регіону (як це зазвичай буває), функції регулювання можуть бути делеговані обласним адміністраціям.

Хоча після прийняття закону очікувався початок функціонування комісій із транспорту та зв'язку, а основні положення щодо Національної комісії з питань регулювання зв'язку, наприклад, були внесені в закон «Про поштовий зв'язок» (№2759-III від 4 жовтня 2001 р.) і закон «Про телекомунікації» (№1280-IV від 18 листопада 2003 р.), однак питання остаточно не вирішено й досі.

На засіданні Кабінету Міністрів України ще 15 січня 2003 р. було ухвалено проекти указів Президента України «Про національну комісію регулювання зв'язку» та «Про національну комісію регулювання транспорту». Зазначалося, що з утворенням цих комісій буде запроваджено прозорий механізм формування тарифів на послуги монополій у сфері транспорту та зв'язку, удосконалено ліцензійну діяльність, а також зведено до мінімуму факти порушень конкурентного законодавства. Реалізація схем, закладених у ці укази, повинна була забезпечити збалансування інтересів суспільства, суб'єктів природних монополій і споживачів. На жаль, ці укази так і не були підписані президентом. Пізніше комісію з регулювання зв'язку створили Указом Президента України №943/2004 від 21 серпня 2004 р., однак вона так і не запрацювала в повну силу, оскільки мали місце суперечки з приводу того, хто саме повинен її створювати і кому вона повинна підпорядковуватися.

Якщо в червні 2004 р. ст. 12 закону «Про внесення змін до Закону України «Про радіочастотний ресурс України» було проголошено, що «органом регулювання у сфері користування радіочастотним ресурсом України є Національна комісія з питань регулювання зв'язку (НКРЗ), яка утворюється відповідно до Закону України «Про телекомунікації». То, вже у жовтні 2004 р. в цей закон було внесено зміни, у яких визначалося, що комісія «здійснює повноваження НКРЗ у повному обсязі лише до 1 січня 2005 р.». Відповідно було скасовано 1 бюджетне фінансування діяльності цієї комісії.

Чинною редакцією законів України «Про телекомунікації» (ст. 17) та «Про поштовий зв'язок» (ст.8) визначено, що поряд з органом державного управління у відповідній сфері, ефективність функціонування ринку послуг повинна забезпечувати національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері

зв'язку та інформатизації. Це відповідає вимогам ст. 24 закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо національних комісій, що здійснюють державне регулювання природних монополій, у сфері зв'язку та інформатизації, ринків цінних паперів і фінансових послуг» (№3610-VI від 7 липня 2011 р.), яким слова «Національна комісія з питань регулювання зв'язку» (НКРЗ) замінено словами «національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації».

Слід зауважити, що вказані зміни відбувалися не лише на папері. Реально руйнувалися паростки важливого напрямку державного регулювання, які так важко пробивали собі шлях у законодавче поле (звільняли людей, відбирали приміщення, знищували нормативну документацію та перші підсумки розслідувань виявлених порушень).

Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, створено Указом Президента України №1067/2011 від 23 листопада 2011 року. Цим же указом було затверджено Положення про комісію, згідно з яким НКРЗІ є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України та підзвітним Верховній Раді України. Комісія є органом державного регулювання у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом і надання послуг поштового зв'язку. У визначеній сфері НКРЗІ здійснює повноваження органу ліцензування, дозвільного органу, регуляторного органу та органу державного нагляду.

Згідно з Указом Президента України №1068/2011 від 23 листопада 2011 р. було призначено голову комісії та її членів. Однак склад комісії весь час змінюється. Нового голову та членів було призначено вже менш ніж через 3 роки Указом Президента України №479/2014 від 17 травня 2014 р. (до речі, це зроблено всупереч вимогам чинної конституції, яка не передбачає таких повноважень президента). Через рік голову і склад комісії було знову змінено відповідно до Указу Президента України №627/2014 від 28 липня 2014 року, а через місяць одного зі звільнених членів комісії призначено знову. Така непостійність у кадровій політиці та законодавчому врегулюванні вимог до діяльності державного органу не може сприяти налагодженню його ефективної роботи.

Аналогічною є ситуація у сфері регулювання житлово-комунального господарства. Національну комісію з цих питань було створено Указом Президента України №1073/2011 від 23 листопада 2011 року. Однак і цей державний орган встиг попрацювати менше 3 років і був ліквідований указом президента 27 серпня 2014 року. Його чомусь було об'єднано з Національною комісією, що здійснювала державне регулювання у сфері енергетики, створеної ще 1994 року. Тобто комісія, яка була створена задовго до прийняття закону «Про природні монополії» і встигла напрацювати тривалий практичний досвід, була реорганізована шляхом об'єднання з комісією регулювання житлово-комунального господарства, що по суті своєї діяльності є окремим напрямом державного регулювання. Виконання службових повноважень по кожному з цих двох напрямів, очевидно, вимагає призначення фахівців різного професійного спрямування, які у свою чергу, повинні вільно орієнтуватися у відповідному законодавчому полі, що певною мірою теж відрізняється одне від одного. На нашу думку, доцільність такої реорганізації є досить сумнівною.

Стосовно комісії регулювання транспорту варто зазначити, що досі тривають дискусії про необхідність її функціонування. На наше переконання, такі комісії потрібні не тільки загалом у галузі, а й повітряному, морському, залізничному транспорту тощо.

Висновки

Протягом 15 років після прийняття закону «Про природні монополії» комісії, які повинні були жорстко регулювати цю сферу, фактично не запрацювали на повну силу. Регулюючі функції в такій ситуації у відповідних галузях в межах своїх повноважень і можливостей здійснюють центральні та місцеві органи влади, Антимонопольний комітет України, суди тощо. Громадський контроль намагаються здійснювати об'єднання споживачів.

Це свідчить, що на сьогодні в Україні не створено достатньо ефективну систему, яка надійно захищала б споживачів від зловживань природних монополістів. Працюють лише окремі елементи такої системи. Тому виявляється й припиняється лише невелика частина порушень, які завдають непоправної шкоди суспільству і становлять серйозну загрозу економічній безпеці як окремих суб'єктів господарювання, так і державі в цілому.

Література

1. Бакалінська О. О. Конкурентне право : навчальний посібник / О. О. Бакалінська. – К. : Національний торгово-економічний університет, 2010. – 388 с.
2. Борисенко З. М. Державне регулювання природних монополій / З. М. Борисенко // Управління сучасним містом. – 2002. – № 7. – С. 96-106.
3. Demsetz H. (1968) Why Regulate Utilities. 11 Journal of Law and Economics. – P.55-65.
4. Бутыркин А. Проблемы реформирования естественных монополий / А. Бутыркин // Мировая экономика и международные отношения, 2003. – № 12. – С. 3-11.
5. Борисенко З. М. Основи конкурентної політики : Підручник / З. М. Борисенко. – К. : Таксон, 2004. – 704 с. – (Ex professo)
6. Федеральный закон о естественных монополиях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fas.gov.ru/documents/documentdetails.html?id=426>
7. Борисенко З. М. Конкурентна політика держави : Підручник / З. М. Борисенко. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2013. – 272 с.
8. История создания федерального регулирующего органа в России [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fstrf.ru/about/activity/17>

УДК 336.7:338.1

В.Я. Голюк

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Університет економіки та права «КРОК»*

Моделювання зв'язку реальної процентної ставки, ВВП та інфляції в країнах з різним рівнем розвитку

У статті подано результати моделювання лінійного зв'язку динаміки показників реальної процентної ставки, ВВП та інфляції в постсоціалістичних і розвинутих країнах у 1991-2014 роках. Виокремлено спільні риси такого взаємозв'язку, характерні для груп постсоціалістичних і розвинутих країн.

Ключові слова: лінійний зв'язок, коефіцієнт кореляції, реальна процентна ставка, ВВП на душу населення, дефлятор ВВП.